

پایان پژوهش برای پژوهش

دکتر محمد مهدی طهرانچی

رئیس دانشگاه آزاد اسلامی

محمدصادق خیاطیان

رئیس صندوق نوآوری و شکوفایی

باک نگاهیاری

رئیس مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

ایمان افشاری

دبیرستاند علم و فناوری شورای عالی انقلاب فرهنگی

پیمان صالحی

معاون پژوهشی وزارت علوم

محمد علی اکبری

معاون علوم، مهندسی و کشاورزی دانشگاه آزاد

یک سری مسائل هستند که باید کنار پژوهش در نظر بگیرد. آنچه آمریکایی‌ها به عنوان «سیلیکون ولی» دارند و پژوهش را به یک محصول اولیه تبدیل می‌کنند. باید چنین مواردی را هم داشته باشیم. لزوماً این‌گونه نیست که برای ساخت جت، پیش از همه موتور را بسازند. ابتدا باید تحقیق کنید، آلیاژ را پیدا کرده، نمونه‌اش را بسازید و ارتقا دهید. بین پژوهش و صنعت، جایی هست که باید آنجا را هم داشته باشید. پژوهش را طبقه بندی کرده و خروجی‌اش را بگیرید؛ خوب است، ولی باید این خروجی را در جایی تست کنید یا ببینید کدام خروجی بهتر است. این مفهومی است که آقای دکتر طهرانچی به آن «سرا» می‌گوید. لغت «نوآوری» خیلی جدی است. وقتی می‌خواهید مشکل یک کشور را حل کنید به یک معنا باید نوآوری کنید. برای اینکه بتوانید پژوهش را تبدیل به نوآوری کرده و آن را به داخل صنعت ببرید؛ به یک پل جدی میان پژوهش و صنعت، پژوهش و جامعه نیاز است؛ نتیجه‌اش می‌شود آنچه آقای دکتر طهرانچی به آن «سرای نوآوری» می‌گوید.

به عنوان دبیرکل شورای عتف همواره نسبت به هر مصوبه‌ای در این شورا به سمت آموزش عالی آمده، تاکید داشتیم که باید درخصوص دانشگاه آزاد اسلامی هم جریان پیدا کند؛ چراکه این دانشگاه یک حقیقت در حوزه آموزش عالی کشور به شمار می‌رود که بار زیادی هم در این زمینه به دوش کشیده است. با توجه به تعداد اعضای هیات علمی این دانشگاه که فکر می‌کنم بیش از ۴۰ هزار استاد و بیش از یک میلیون دانشجو باشد و معنایش آن است دانشگاه آزاد اسلامی یک سوم آموزش عالی را شامل می‌شود و قطعاً ظرفیت بسیار خوبی را برای تحقق پژوهش‌های مساله‌محور در اختیار دارد. امیدواریم با همکاری‌هایی که در بخش‌های مربوط به سیاست‌گذاری آموزش عالی مانند شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورای عتف و ارکان‌های جهت‌دهنده به موضوعات این حوزه مانند دفتر گسترش آموزش عالی وجود دارد، بتوانیم در آینده شاهد تعاملات هرچه بیشتر میان وزارتین و دانشگاه آزاد اسلامی به عنوان اعضا و بازیگران اصلی آموزش عالی باشیم.

برای تحقیقاتی که مرزهای دانش را فتح کرده ارزش بالاتری نسبت به پژوهش‌هایی که مسائل روزمره صنعت، جامعه و... را حل می‌کنند، قائل هستیم. علت هم آن است که پژوهش‌های نوع دوم، پل زدن بین مساله مربوطه و راه‌حل‌های نظری است که فضای علمی و دانش قبلاً آن را فتح کرده است، یعنی پژوهشگر باید این پل را بین مساله و دسته‌ای از راه‌حل‌هایی که در فضای دانشی وجود دارد، ایجاد کند و با بهره‌گرفتن و تجمیع برخی پژوهش‌های نظری قبلی، راه‌حل‌های بدیعی را برای مسائل واقعی ارائه کند. واقعیت این است که در فضای کشور باید بیشتر به این دسته از پژوهش ارزش دهی شود؛ هرچند تصور می‌کنم فضای امروز جامعه ما نسبت به ۱۰ یا ۲۰ سال پیش در این زمینه رشد پیدا کرده اما کافی نیست. خوشبختانه امروز افراد حس می‌کنند وقتی که می‌توانند دیگران را متوجه کنند که مساله‌ای را از کشور حل کرده‌اند، بازخورد‌های مثبت و پاداش‌هایی را هم از حیث مادی و هم از نظر ارزش‌گذاری اجتماعی دریافت می‌کنند. البته نقطه‌ای که امروز در آن قرار داریم نقطه مطلوب نیست.

«پایش» حرکت بسیار سازنده‌ای به شمار می‌رود که در دانشگاه آزاد شکل گرفته است. طبیعتاً برای اینکه بتوانیم ارتباط واقعی بین دانشگاه با صنعت و جامعه را محقق کنیم نیاز به طراحی یکسری نهادها، رویه‌ها و سازکارهای عملیاتی داریم. در حقیقت طرح پایش یک لیبکی به این نیاز بود؛ چراکه بالاخره یک سازوکار نهادینه و روان‌مندی در دانشگاه آزاد اسلامی طراحی شده که از یک سو براساس آن جلسات و نشست‌های متعددی با صاحبان صنایع و سازمان‌های مختلف برگزار و نیازهای آنها احصا می‌شود و از طرف دیگر دانشگاه آزاد این نیازها را به موضوعات و پروژه‌های پایان‌نامه‌ای برای دانشجویان مختلف خود در سراسر کشور تبدیل می‌کند. دانشگاه با این کار به نوعی زبان نیاز صنعت و جامعه را به زبان علم و پژوهش دانشگاهی ترجمه می‌کند. این اقدام یک حرکت سازنده و عملیاتی است که می‌تواند محقق‌کننده ارتباط صنعت و جامعه با دانشگاه باشد.

خوشبختانه زیست بوم فناوری و نوآوری دانشگاه آزاد در طول سال‌های اخیر رشد کیفی و کمی قابل توجهی داشته است. دانشگاه آزاد اسلامی مراکز رشد و پارک فناوری خود را راه‌اندازی کرده که کارکرد اصلی آنها، کمک به زایش و شکل‌گیری کسب‌وکارهای دانش‌بنیان و فناوری است. سراهای نوآوری دانشگاه آزاد یکی دیگر از ارکان زیست بوم فناوری و نوآوری دانشگاه هستند که عمدتاً بر شکل‌گیری استارت‌آپ‌ها و شرکت‌های خلاق متمرکزند. صندوق پژوهش و فناوری غیردولتی دانشگاه آزاد هم که طی چند سال اخیر تاسیس شده، بازیگر مهم دیگری است که تامین مالی کسب‌وکارهای برآمده از دانشگاه را در مراحل اولیه برعهده دارد. در این زیست بوم، رویدادها و نمایشگاه‌های متعددی هم برگزار می‌شود که کارکرد آنها، شبکه‌سازی و به هم‌رسانی بازیگران در داخل زیست بوم دانشگاه و همچنین با بازیگران زیست بوم فناوری و نوآوری کشور است. در واقع باید گفت دانشگاه آزاد در زمینه کمک به حل مشکلات و نیازهای صنعت، دارایی‌های بسیار ارزشمندی دارد که هنوز بسیاری از آنها به فعل نرسیده است.

۹۵ درصد رخدادهای پژوهشی در دانشگاه معطوف به انجام رساله یا پایان‌نامه است که مجموعه‌ای از رخدادهای تکمی هستند. این مجموعه و جمع رخدادهای تکمی، اگر شیرازه‌ای نداشته باشد هیچ‌وقت نمی‌تواند به رخدادهای اثرگذار ختم شود. حداکثر رخدادهای تکمی از پژوهش تحصیلات تکمیلی می‌گیریم، اول؛ آموزش پژوهش از سوی پژوهشگر و دوم؛ رسیدن به خروجی (نه دستاورد آثار و پیامد) است. چون خروجی‌اش این است که فرد مقاله‌ای بدهد و ناخ‌التحصیل شود. پژوهش در مرحله فردی، جمع افرادی بوده و هیچ‌وقت پژوهش سازمانی نمی‌شود. اگر به دنبال آثار، پیامد و پژوهش اثرگذار هستیم؛ با توجه به اینکه آنچه در جامعه انجام می‌شود، مجموعه‌ای پیچیده و چندوجهی است، پژوهشی که انجام می‌شود هم باید پیچیده و چندوجهی باشد. پژوهش‌های انفرادی دیگر نمی‌توانند به صورت فردی مساله حل کنند. ما به سازمان پژوهش نیاز داریم؛ سازمان پژوهش یعنی دانشگاه، دانشگاه، آماده‌گاه پژوهشگران نیست، بلکه سازمان پژوهش است.